

3. De overheid en de betalingsbalans.

3.1. De betalingsbalans; begrippen

Aruba: een open economie

Aruba heeft een economie die bijzonder afhankelijk is van het buitenland. De export van dienstverlening (vooral toerisme) houdt onze economie gaande, terwijl we aan de consumptiekant het grootste deel van onze goederen niet zelf produceren maar uit het buitenland importeren. Ook voor directe investeringen (buitenlandse ondernemingen die in Aruba in een bedrijf investeren, zoals een hotel of de raffinaderij) zijn wij sterk op het buitenland aangewezen.

Aruba heeft een open economie. Eén manier om dat in een getal uit te drukken is de exportquote. Dit getal geeft aan welk percentage van de binnenlandse productie bedoeld is voor de buitenlandse markt. In Aruba is dit getal ongeveer 175% in 2004. Dat lijkt onwaarschijnlijk, maar het kan toch, als we bedenken dat de olieraffinaderij ook voor een enorm bedrag olie importeert. Dat vertekent de betalingsbalans, en ook de exportquote. Tellen we alleen de toegevoegde waarde van de olie mee als export (wat vaak wordt gedaan) dan blijft er ongeveer 75% over. Nog steeds een heel hoog getal. Nederland is al een open economie en heeft een exportquote van rond de 50%.

Exportquote

De exportquote = export (goederen + diensten) / BBP

Waar komen de dollars vandaan, waar gaan ze naar toe

Net als voor ieder land, is de registratie van de buitenlandse handel belangrijk voor Aruba; we moeten weten waar de dollars (en euro's, etc.) vandaan komen, en waar we ze aan uitgeven. Het systematische overzicht van instroom en uitstroom van buitenlandse valuta heet de betalingsbalans. Dit is geen balans in boekhoudkundige zin. Het geeft geen overzicht van bezittingen en schulden. Het is een kasstroomoverzicht, wat als sluitstuk heeft; de verandering in de officiële valutareserve (deviezenreserve). De Centrale Bank beheert de deviezenreserve. Elke keer als Aruba iets exporteert, of als toeristen hier dollars uitgeven, zijn de ondernemers verplicht de ontvangen dollars in te wisselen bij hun bank; de commerciële banken leveren die dollars weer in bij de Centrale Bank. Zo groeit de deviezenreserve. Bij import gebeurt het omgekeerde; de importeur wisselt zijn florin in bij de bank tegen dollars; de bank koopt deze dollars van de Centrale Bank. Zo neemt

de deviezenreserve af. De betalingsbalans geeft een volledig overzicht van alle oorzaken van de toename en afname van de deviezenreserve.

Figuur 3-1 De betalingsbalans

		BETALINGSBALANS			
		Ontvangsten		Uitgaven	
LOPENDE REKENING		Goederen-rekening	Export Olieproducten, Aloë, export uit Free Zone	Import Levensmiddelen, kle ding, machines auto's	
	onzichtbaar verkeer	Diensten-rekening	Export Toerisme!	Import Transport, verzekering, toerisme naar buitenl	
		Primaire inkomens	winst op buitenl. aandelen, Arubanen die in buitenl werken	winst buitenl bedrijven naar buitenland	
		Inkomens-overdracht	Aruba ontvangt ontwikk hulp van Nederland	overheid betaalt aan solidariteitsfonds NA Immigranten maken geld over naar familie	
		TOTALEN LOPENDE REKENING			
KAPITAALREKENING		Vermogens-overdracht			
		Directe in-vesteringen & leningen	Aruba leent geld van het buitenland. Arubanen verkopen amerikaanse aandelen.	Arubaans bedrijf investeert in buitenland. Aruba lost lening af.	
		Banktrans-acties			
		TOTALEN KAPITAALREKENING			
	Officiële reserves	Afname		Toename	

Formeel evenwicht

In figuur 3 -1 staan de onderdelen van de betalingsbalans weergegeven. De "bovenste helft" is de lopende rekening. Het belangrijkste onderdeel daarvan is de export en de import. Export betekent ontvangst van deviezen, we boeken dan een bedrag linksboven bij export, en het zelfde bedrag helemaal rechtsonder als toename van de officiële reserves. Hetzelfde bij import: rechts bovenin de oorzaak van de uitstroom van deviezen, linksonder het gevolg, de afname van de deviezenvoorraad. Zo is de betalingsbalans altijd in evenwicht, omdat we elk bedrag één keer boeken op de lopende rekening of de kapitaalrekening (de oorzaak) en één keer aan de andere kant in de deviezenreserve (het gevolg).

Lopende rekening

De lopende rekening geeft een overzicht van import en export van goederen (de handelsbalans), de dienstenbalans, de balans van de primaire inkomens (lonen, winst, rente, die Aruba ontvangt of juist betaalt) en als laatste de overdrachten, zoals de bijdrage van Aruba aan het solidariteitsfonds van de Antillen, of de overmakingen van immigranten naar hun familie in het buitenland. De bijdrage die Aruba van Nederland ontvangt voor de FDA hoort eigenlijk op de kapitaalrekening thuis, bij de vermogensoverdrachten, omdat dit geld vooral is bedoeld voor investeringen.

Kapitaalrekening

Komt een land geld tekort op de lopende rekening, dan neemt de deviezenreserve dus af. De deviezenreserve is echter meestal niet zo groot. Er zal dus geld geleend worden uit het buitenland. Als een land meer van het buitenland leent dan het in dat jaar terugbetaalt of aan het buitenland leent, dan heeft dit land een overschot op de kapitaalbalans. Dat klinkt gunstig, maar dat is het meestal niet, want veel lenen betekent dat er meer werd geïmporteerd dan geëxporteerd.

Slaagt een land er in om een tekort op de lopende rekening te compenseren met voldoende leningen uit het buitenland, dan verandert de deviezenreserve niet. Ook omgekeerd; als er een overschot is op de lopende rekening beleggen we dat geld meestal weer in het buitenland. Er is dan evenwicht op het totaal van lopende rekening + kapitaalrekening. Dit noemen we materieel evenwicht.

Materieel evenwicht

Er is materieel evenwicht op de betalingsbalans als de saldo's van de lopende rekening en de kapitaalrekening samen nul zijn. Anders gezegd: de deviezenreserve verandert niet.

Welk evenwicht hebben we nodig?

Evenwicht op de lopende rekening is meestal goed, want dan is de export voldoende om de import te dekken. Toch is dit niet altijd nodig. Aruba wisselt jaren van overschot af met jaren van tekort op de lopende rekening. Een tekort op de lopende rekening betekent natuurlijk dat we geld moeten overhouden op de kapitaalbalans, dus lenen van het buitenland. Dit noemen we kapitaalimport. De ene kapitaalimport is echter de andere niet. Als een Amerikaans bedrijf in Aruba investeert in een nieuw hotel of in de raffinaderij, is dat kapitaalimport, maar geen lening. Dit zijn directe investeringen. Er komen veel dollars binnen, die niet hoeven worden afgelost. Wel

verwacht het bedrijf natuurlijk in de toekomst winst naar het moederland over te maken. Een tekort op de lopende rekening kan zonder veel problemen gefinancierd worden door dit soort directe investeringen. Het totaal van de lopende rekening en het langlopende kapitaalverkeer (onderdeel van de kapitaalrekening) noemen we de basisbalans (basic balance). Een tekort op de lopende rekening is geen probleem als we dit financieren met langlopend kapitaal. Als we ook de langlopende leningen meetellen die de overheid in het buitenland afsluit, wordt het al minder gunstig. Het is immers de vraag of de overheid dit geld voor consumptie heeft gebruikt of voor investeringen. Als we het begrip basisbalans hanteren willen we graag productieve investeringen zien.

Basisbalans (basic balance)

Het saldo van de lopende rekening en het langlopende kapitaalverkeer samen noemen we de basisbalans (basic balance). Vooral bij ontwikkelingslanden is evenwicht op de basisbalans een belangrijk criterium voor stabiele economische ontwikkeling.

Wisselwerking tussen lopende rekening en kapitaalrekening

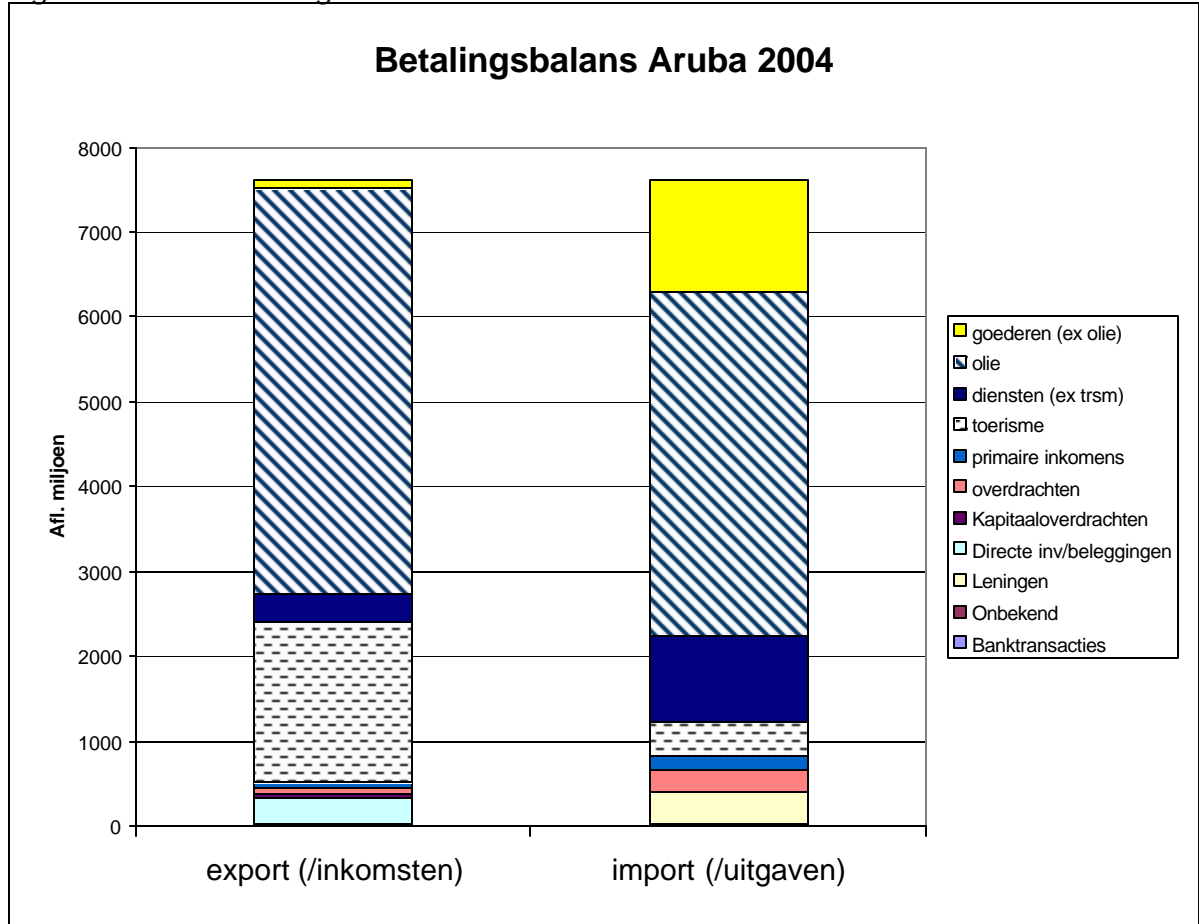
In ieder geval moeten we er rekening mee houden, dat lenen van het buitenland rente kost. Hebben we dit jaar een tekort op de lopende rekening, en lenen we dollars, dan betalen we de komende jaren rente. Deze rente komt de jaren daarna tot uiting op de lopende rekening, en verergert dus het tekort dat we daar hebben. Veel ontwikkelingslanden kwamen in de jaren 1970-1990 in onoplosbare problemen omdat ze geld hadden geleend voor consumptieve doelen, vaak tegen een flexibele rente. In de volgende jaren steeg het rentepercentage en konden ze niet aan hun rente- en aflossingsverplichtingen voldoen, omdat hun exportcapaciteit niet was gegroeid.

Lenen van het buitenland gaat alleen goed, als dit geld wordt gebruikt om de exportcapaciteit (het vermogen om buitenlandse valuta te verdienen) te laten groeien. Daarvoor zijn exportgerichte investeringen nodig. Dan kunnen we in de toekomst de aflossing en rente aan het buitenland betalen.

3.2. De betalingsbalans van Aruba

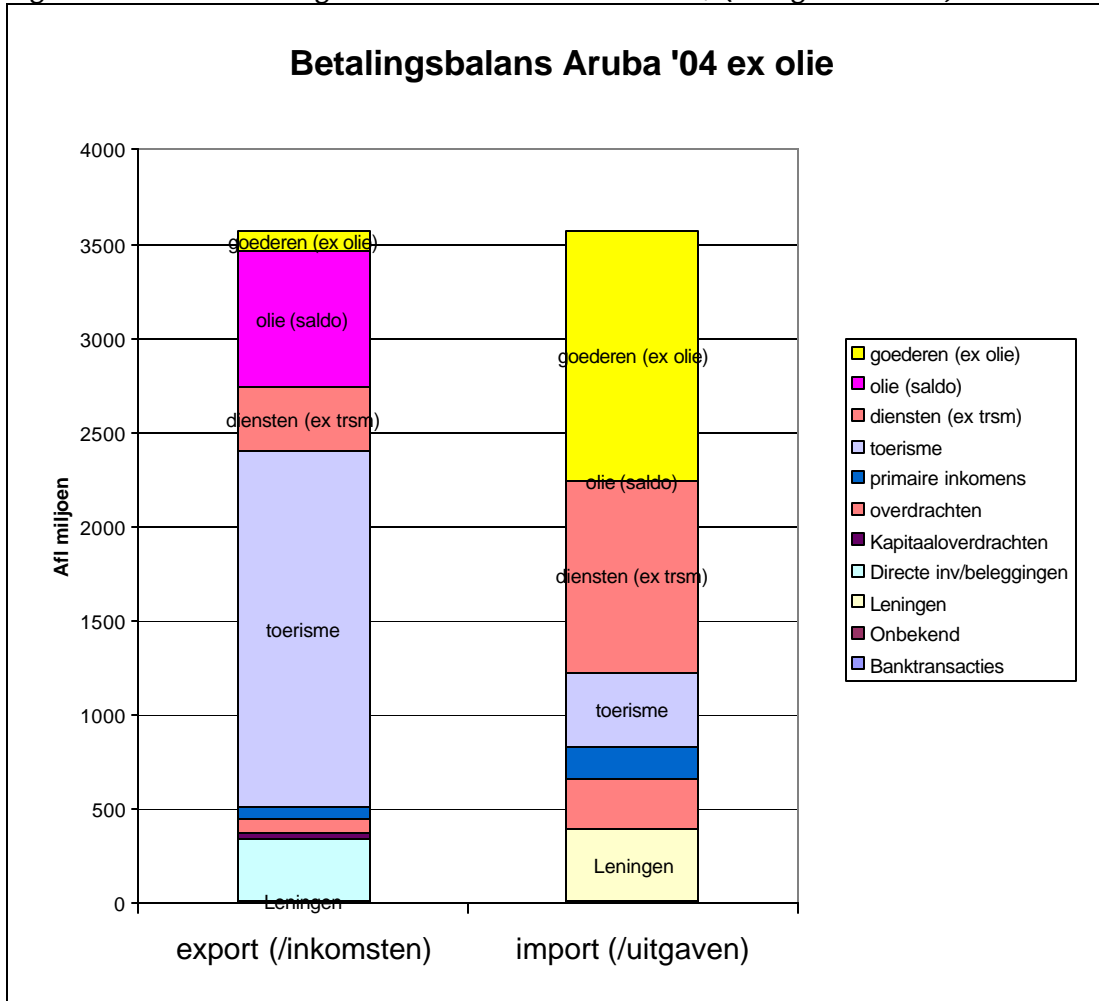
Figuur 3-2 geeft een grafisch overzicht van de betalingsbalans van Aruba in 2004.

Figuur 3-2: De betalingsbalans van Aruba in 2004

Het schuin gestreepte deel geeft de export en import van olie weer. Het horizontaal gestippelde deel is de "export" en "import" van toerisme. Duidelijk is te zien hoeveel invloed de olie op onze betalingsbalans heeft, en ook dat het toerisme de belangrijkste inkomstenbron is. Om de figuur overzichtelijker te maken, vervangen we de olieimport- en export door alleen de toegevoegde waarde aan de exportkant.

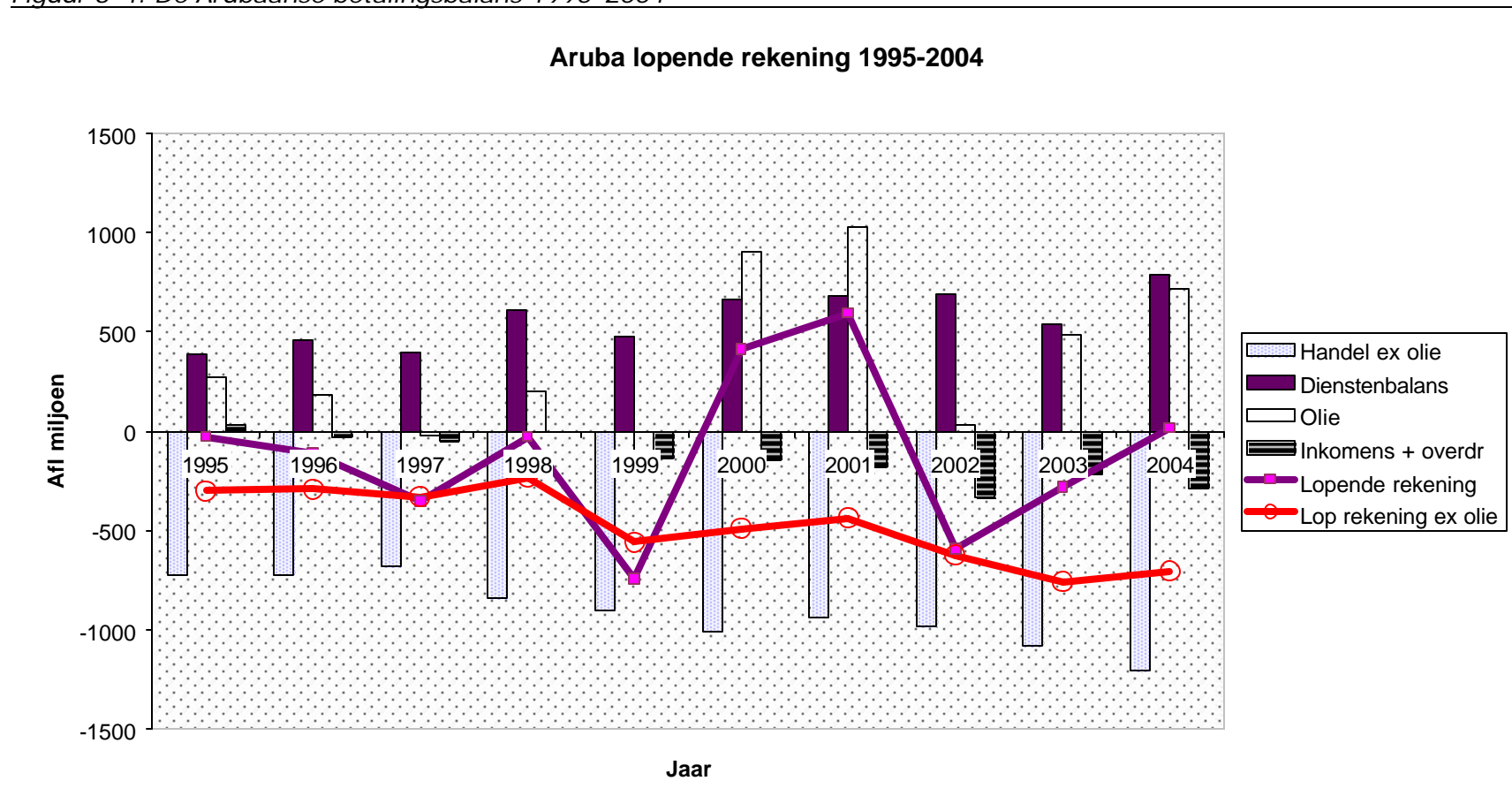
Figuur 3-3: De betalingsbalans van Aruba in 2004, (olie gesaldeerd)

In deze weergave komt duidelijk de Arubaanse afhankelijkheid van de toerisme-sector tot uiting. De bijdrage van de olieraffinage aan de exportkant is echter ook aanzienlijk. Ogenscheinlijk is de import van diensten zeer groot. Dit komt echter vooral door betalingen aan verzekeringen en transport van de geïmporteerde goederen. De uitstroom van primaire inkomens is ook zichtbaar; dit gaat vooral om winstovermakingen van buitenlandse bedrijven naar hun moederland.

In figuur 3-4 is duidelijk de trend te zien van een steeds groter tekort op de lopende rekening (zonder olie). De bijdrage van de oliesector valt op als zeer onregelmatig van jaar tot jaar. De dienstenbalans is een reflectie van het succes van de toerisme-sector.

Figuur 3-4. De Arubaanse betalingsbalans 1995-2004

3.3. Betalingsbalans, overheid en koppeling florin-dollar

De vaste wisselkoers florin-dollar

De betalingsbalans geeft een overzicht van de instroom en uitstroom van vreemde valuta, voor ons vooral dollars. Dit geeft tevens een overzicht van de vraag naar (bij export) en het aanbod van (bij import) de florin. Aruba, of eigenlijk de Centrale Bank, garandeert een vaste wisselkoers tussen florin en US\$ van Afl. 1,79 voor een dollar.

Het handhaven van die wisselkoers gaat niet vanzelf. De Centrale Bank moet op ieder gegeven moment zorgen dat vraag en aanbod van de florin in evenwicht zijn op de gegeven koers van Afl. 1,79. Is er te veel aanbod van florin (= te veel vraag naar dollars in Aruba, dus te veel import) dan dreigt de koers van de florin te dalen. De Centrale Bank moet dan dollars uit de deviezenreserve halen om aan de vraag naar dollars te voldoen. Om dit op ieder moment te kunnen doen, heeft de Centrale Bank een deviezenvoorraad ter waarde van drie maanden import. Dit wordt internationaal gezien als een aanvaardbare reserve. Er komt immers meestal weer een moment dat er juist teveel dollars worden aangeboden (en dus te veel florin worden gevraagd) zodat de Centrale Bank de dollars zelf houdt, en aan de reserve toevoegt.

Op lange termijn moet de betalingsbalans echter in evenwicht komen, anders loopt de deviezenreserve leeg. De oplossing bij een langdurig tekort is geld lenen van het buitenland. Zoals eerder gezegd, is dit op zichzelf geen probleem, als dit geld maar wordt gebruikt voor investeringen en voor het versterken van de exportcapaciteit.

Overheidstekort: meer consumptie, meer import

De realiteit van de laatste jaren is niet zo zeer, dat we lenen om het tekort op de lopende rekening te financieren. De groei van de buitenlandse leningen zit vooral in de overheid. De overheid geeft teveel geld uit, en leent een groot deel van haar tekort in het buitenland. Dat was vroeger veel minder het geval. De groei van de uitgaven van de overheid wordt vooral veroorzaakt door ambtenarensalarissen. Dus hoe meer de overheid leent, hoe meer koopkracht er in de maatschappij ontstaat. Op zichzelf is dat natuurlijk goed, maar die extra koopkracht wordt voor het grootste deel in import omgezet. Een gulden extra inkomen leidt bijvoorbeeld tot 75 cent meer import (exacte getallen hierover zijn in Aruba tot nu toe niet beschikbaar).

De overheid leent dus steeds meer geld in het buitenland om haar tekort te dekken. Dit tekort veroorzaakt zelf weer meer import.

Deze import slokt de geleende dollars vervolgens op.

Op lange termijn is dit schadelijk: de geleende dollars zijn niet gebruikt voor productieve investeringen, of uitgaven die de

economische structuur versterken. Dit hoeft niet per se voor havens, wegen en vliegvelden te zijn, maar kan ook onderwijs, scholing en gezondheidszorg betekenen. We moeten echter wel de komende jaren aflossing en rente betalen over deze leningen. De vraag is waar we dat van betalen; de exportcapaciteit is door deze leningen niet gegroeid, noch de productiviteit van onze productiefactoren, arbeid en kapitaal.

Deze nieuwe trend van het financieren van het overheidstekort met buitenlandse leningen kan dus tot een structureel tekort op de betalingsbalans leiden. Een dergelijk tekort zet op de lange duur de koppeling tussen dollar en florin onder druk; voor de centrale bank wordt het dan immers steeds moeilijker vraag en aanbod van de florin tegenover de dollar in evenwicht te houden bij een koers van Afl. 1,79.